

Kees Fens gooit een fens(ter) op vlaanderen open¹

Ward Ruyslinck

In: *Dietsche Warande & Belfort*, oktober 1965

[Inleiding voor de lezers van *DWB* :]

In het jongste juli-augustusnummer van dit tijdschrift verscheen onder de titel ‘Drek-en-drift-literatuur’ de tekst van een lezing die ik onder meer op 22 maart van dit jaar voor Germania en het Literair Genootschap van Leuven gaf tijdens een literaire avond, waaraan eveneens Walschap, Lebeau en Decorte deelnamen. Het stuk deed een aantal ‘zeitbedingte’ critici in Noord en Zuid naar de pen grijpen, blijkbaar alleen maar om te zeggen hoe onaardig ze het van me vonden dat ik er een persoonlijk standpunt op nahield, met andere woorden dat ik de drek-en-drift-luchtjes in de geschriften van mijn generatiegenoten niet kon waarderen. Ik had zeer gaarne en met veel belangstelling kennisgenomen van tegenargumenten, maar aangezien critici zich niet met argumenten of bewijzen hoeven bezig te houden – wél die van een ander - was het me alleen maar vergund kennis te nemen van hun ingehouden gegrom en van enkele verbazende constatering, die blijkbaar berustten op feiten die ze hadden gelezen in een ander opstel dan het mijne. Critici moeten nu eenmaal zo ontzettend veel lezen (cursorisch uiteraard), dat ze onvermijdelijk een en ander door elkaar halen.

Zo Kees Fens in *De Tijd-De Maasbode* van 20 september en Johan de Roey in *De Standaard* van 23 september. De manier waarop beiden mijn stuk (niet) gelezen en (wel) degelijk beoordeeld hadden, zette me ertoe aan, ze van antwoord te dienen. De redactie van *Dietsche Warande en Belfort* gaf me de gelegenheid mijn antwoord aan Fens hier te publiceren, wat een zeer behoorlijke houding is, aangezien officiële tijdschriften meestal hun deuren sluiten en hun rolluiken neerlaten wanneer jonge auteurs zich in hun kolommen aan de officiële kritiek trachten te ‘vergrijpen’ (het omgekeerde komt nooit voor, dat is voldoende bekend). Ondertussen deelde Kees Fens me schriftelijk mede, dat hij mijn refutatie integraal in zijn krant zou opnemen en de dag daarop zijn bezwaren tegen mijn bezwaren zou publiceren. Ook dát is een zeer behoorlijke houding, waarvoor ik hem, ondanks zijn literair zondagsjagen, mijn respect niet kan onthouden. Ik laat hem gaarne het laatste woord, omdat ik ervan overtuigd ben dat dit of wel de zaak recht zal trekken, wat mij dan voldoening schenkt, of wel nog schever, wat mij dan bewijst dat mijn kijk op sommige literaire critici juist was. Johan de Roey hield zich (tot nog toe) Oost-Indisch doof, wat dan weer bewijst dat ook jonge enthousiaste dreksnuivers af en toe hun deur sluiten en hun rolluik neerlaten, wanneer het té hard gaat stinken en té dichtbij.

¹ Commentaar op de polemiek van Frits Abrahams, ‘Drek en drift’, in: *NRC*, 16 juni 2009 op pag. 4.

Meneer de Criticus,

Uw stukje in *De Tijd - De Maasbode* over mijn Drek-en-drift-lezing heb ik met gemengde gevoelens gelezen, maar met klare ogen. Waarschijnlijk hebt U de tekst van mijn lezing in *Dietsche Warande en Belfort* eveneens met gemengde gevoelens (95% vooroordeel en 5 % objectiviteit) gelezen, maar vast niet met klare ogen. Anders begrijp ik om te beginnen niet hoe U ertoe komt, het hele stuk door mijn naam verkeerd te spellen – U die mijn werk kent, die het om zo te zeggen op de voet gevolgd heeft. Maar ja, ik wen er zo langzamerhand aan, dat critici maar wat bijeen wauwelen zonder dat ze dit gewauwel hoeven te motiveren: ze genieten een soort parlementaire onschendbaarheid en kunnen zelfs de naam van hun bekende auteurs verminken zonder dat iemand het ze kwalijk neemt. Maar diezelfde critici nemen het een auteur kwalijk, wanneer hij in een lezing een geargumenteed en grondig overwogen standpunt inneemt tegenover zijn generatiegenoten. Ze kunnen tegen die auteur fulmineren zonder gevaar voor persoonlijk prestigeverlies, aangezien ze de argumenten (vooral de argumenten die in hun kraam niet te pas komen) waarmee de auteur zijn stelling opbouwt, nonchalant wegmoffelen. Die Ruyslinck knettert er maar op los, moet u horen : hij schrijft dit en hij schrijft dat. Hoe hij ertoe komt dit te beweren, dat laten we liever in de kolommen van *Dietsche Warande en Belfort* staan, daar staat het veiliger dan in onze eigen kolommen. En plaatsgebrek, geachte lezers, belet ons het ganse stuk over te nemen. Plaatsgebrek : mooi excuus voor de recensent, die verveeld zit met sommige passages van het gewraakte stuk. Wat zou U ervan denken, meneer de Criticus, als de auteurs wegens plaatsgebrek nu ook eens een aantal passages gingen weglaten uit hun geschriften, heel willekeurig, zoals jullie dat doen? Tja : quod licet critico non licet scriptori.

En die Ruyslinck keert zich ook nog tegen zijn eigen generatiegenoten. Foei, wat een triest individu! Ja, Meneer Fenz (of Vens of Fens, naar believen), dat schijnt u nog het meest te verbazen: dat ik de moed heb om me te distantiëren van een literaire mode, van gangbare meningen, van de overheersende smaak (smakeloosheid?). Er is moed toe nodig. Meehuilen met de literaire wolven in het drek-en-drift-bos is zoveel gemakkelijker : je maakt er zelfs zonder veel moeite naam mee, ook (en vooral) als je niets te vertellen hebt. Ik zou de auteurs (en critici!) niet op een biertje willen vragen, die naam hebben gemaakt door zich op te hijsen aan modeschrijverij, respectievelijk -bewieroking. Het is de gemakkelijke, veilige weg. Ik heb de moeilijke weg gekozen, wat me kwalijk wordt genomen – uiteraard – door sommige ‘gemakkelijke’ auteurs en critici. Tant pis.

In mijn lezing heb ik ook de getuigenis ingeroepen van een aantal gezaghebbende auteurs en hoogleraren (onder meer van Marnix Gijsen en Prof. Flam) tegen de drek-en-drift-literatuur. Gijsen en Prof. Flam kan men als links georiënteerden moeilijk verdenken van bekrompenheid in de morele maatstaven, en daarom heb ik ook hen bij voorkeur geciteerd. Het is niet uitgesloten, dat Gijsen én Flam én Ruyslinck én anderen zich vergissen en dat de drek-en-driftelingen gelijk zullen blijken te hebben, maar dat doet er niet toe (ik heb niet de pretentie altijd gelijk te hebben, zoals Hermans) – wat er wél toe doet, is dat de grote criticus die schuilgaat achter de initialen K. F. de getuigenissen van Gijsen en Flam in zijn commentaar verdonkeremaant, waarschijnlijk weer met het dankbare voorwendsel van het

‘plaatsgebrek’, in werkelijkheid omdat hij wel inziet dat hij zich gemakkelijker kan vergrijpen aan iemand als Ruyslinck dan aan Gijsen en Flam, die al wat vaster in het zadel zitten. Je kunt ten slotte wel iemand als Ruyslinck van ‘predikantenretoriek’ beschuldigen, maar geen Gijsen, geen Flam. Je bespreekt hun werk liever niet dan zulke nare dingen van ze te zeggen.

U schrijft ook, dat ik schrijvers mét en zonder waarde op één drek-en-drift-lijn stel. Hé, Meneer Fens, wie bepaalt de waarde van schrijvers? Ja, ik vergat het : U natuurlijk, in Nederland althans. Wanneer U op Uw voetstukje gaat staan om van daar af de literaire bokken van de schapen te scheiden, dan is dat nu eenmaal een uitgemaakte zaak, punt. Nou, ik ben nog zo ver niet, hoor. Als U mijn opstel met klare ogen gelezen had, zou U gemerkt hebben - al wordt van een criticus niet gevraagd, dat hij iets merkt – dat ik me van elke intrinsieke waardebeoordeling onthouden heb en uitsluitend wilde handelen over de geestelijke achtergronden en creatieve moraliteit van een aantal schrijvers. En waarom zou ik dan, eenmaal deze zuiver ethische maatstaven aangelegd, niet alle schrijvers op één drek-en-drift-lijn mogen stellen wier werk ontegensprekelijk drek en drift reveleert? Eiste de objectiviteit dat dan niet? Of moest ik, om Uw gevoelens en Uw persoonlijke smaak te sparen, om een paar (on)heilige huisjes heen lopen? Tussen haakjes : ik erken wel degelijk het groot talent van Wolkers, maar dat zou alleen ter zake hebben gediend, als ik van literaire normen vertrokken was.

‘Bij sommig publiek’ schrijft U ergens (foei, ‘sommige’ wordt niet in de enkelvoudige vorm gebruikt) ‘zal na deze passage van de lezing wel hard geapplaudisseerd zijn’. Ter informatie (daar vroeg U, elders in Uw stuk, toch om?) : ik hield deze lezing voor nokvolle auditoria (hoogleraren hoogstudenten) te Leuven en te Gent, voor het Willemsfonds te Antwerpen (een paar honderd aanwezigen), voor leerlingen van de normaalscholen te Hasselt en te Lier (vele honderden aanwezigen). En het is precies zo verlopen als U vermoedde: er werd zéér bard geapplaudisseerd, en heus niet uit beleefdheid, te oordelen naar de individuele reacties achteraf. Nou ja, dat betekent natuurlijk niets : die achterlijke Vlamingen applaudisseren voor de eerste de beste idioot. Het licht komt uit het Noorden, nietwaar?

Het doet me in ieder geval plezier, dat U moet bekennen ‘tegen mijn gebulk geen verweer te hebben’. Ofwel is dus mijn betoog té idioot, ofwel is het te sluitend. Uit respect voor de duizenden hoogleraren, hoogstudenten-, normalisten en volwassen kritische toehoorders die U zo aardig samenvat als ‘sommig publiek’ en die, zoals gezegd, voor mijn gebulk zo geestdriftig geapplaudisseerd hebben, durf ik alleen maar veronderstellen dat het te sluitend is.

Ik hield U tot nog toe eveneens voor een verstandig man, maar heb daarop na lezing van Uw commentaar op mijn beurt een andere kijk gekregen. U ziet hoe de mensen zich in elkaar kunnen vergissen. Of is het omdat sommige verstandige mensen hun verstand verliezen, zodra ze naam maken en een autoriteit worden?

Mocht U, als tegenbewijs van uw zedelijke moed, deze reactie in *De Tijd - De Maasbode* willen opnemen (wat ik eerlijk gezegd niet verwacht: ach, dat eeuwige plaatsgebrek), dan moet ik U beleefd verzoeken ze integraal op te nemen. Jullie, critici, rukken zo graag teksten uit het verband, dat ik hiervoor op mijn hoede moet zijn.

Met beleefde groeten.

N.B.

Ruyslinck dacht met zijn artikel Kees Fens te kunnen overtuigen, maar hij gaf Fens alleen maar meer koren op zijn molen.

Op 2 oktober 1965 werd zijn brief – integraal – in *De Tijd-De Maasbode* geplaatst met het laatste woord van Fens, dat nog veel uitvoeriger en nog vernietigender was dan het oorspronkelijke stukje. Het antwoord van Fens ‘bewees dat mijn kijk op sommige literaire critici juist was.’

Op één puntje maakte Fens zijn verontschuldiging: ‘mede namens dit blad voor de ijver waarmee aan zijn schrijversnaam één letter werd toegevoegd’ en hij attendeerde hem er op dat normalisatie van één tikfout tot een reeks zetfouten kan leiden. Het was dus wel vermakelijk dat in het uitgebreide artikel van Fens naast de naam Ruyslinck toch ook weer de naam Ruyselinck opdook. Maar ‘over deze kleinigheid hoefde hij toch niet met zulke uithalen te schreeuwen,’ vond Fens.

Als Ruyslinck dacht dat hij het in een polemieek van Fens kon winnen dan had hij het mis. Deze polemieek bleef hem nog lang achtervolgen. In elk interview moest hij rechtzetten dat hij niet tegen seksualiteit en erotiek in literatuur was onder verwijzing naar zijn eigen werk.

Zelfs nog vierenveertig jaar later schreef Frits Abrahams in zijn column in de *NRC* over de polemieek ‘drek en drift’. Nadat hij over de vernoeming van de brug tot Fensbrug over de Keizersgracht, die de verbinding vormt tussen de Harten- en Reestraat, schreef ‘kleine brug groot gebaar’, memoreerde hij:

‘Drek- en drift-literatuur’ noemde de Vlaamse schrijver Ward Ruyslinck het werk van generatiegenoten als Wolkers en Raes. Ruyslinck viel Fens fel op zijn voorkeuren aan: ‘Ik zou de auteurs en critici! niet op een biertje willen vragen, die naam hebben gemaakt door zich op te hijsen aan modeschrijverij, respectievelijk -bewieroking’.

Fens verweerde zich uitvoerig. ‘Hij is van ethische maatstaven en niet van literaire uitgegaan. Dat is voor mij een warboel (...).’

Die korte, heftige polemieek tussen Fens en Ruyslinck in *De Tijd* van 1965 is ten onrechte een vergeten bladzij in de Nederlandse literatuur. Een jaar eerder had Fens nota bene Wolkers zelf aangepakt op diens korte verhaal ‘De wet op het kleinbedrijf’ over een geesteszieke man. Dat verhaal ging ook Fens te ver. Hij noemde het ‘walgelijk en weerzinwekkend’. ‘Geen enkele schrijver die aanspraak wil maken op die naam zou een dergelijk verhaal mogen publiceren om de eenvoudige reden dat literatuur en menselijkheid niet van elkaar los te denken zijn,’ schreef hij.

Daar hoor ik toch een beetje die ethische maatstaven van Ruyslinck in die Fens later zou verwerpen.

Toen ik mijn knipsels uit de jaren zestig van Fens voor dit stukje nog eens doornam, deed ik meer curieuze ontdekkingen. [...]

Recenseren blijft mensenwerk.

Frits Abrahams, ‘Drek en drift’. In: *NRC*, 16 juni 2009.